

وهزارهتی دارایی و ئابووری

ژماره : ٢٥٦٨/٤/٩ له ٢٠١٧/٣/٣٠

رێنمایی ژماره (١٠) ی سالی ٢٠١٧

بۆ جیبه جی کردنی پهیرهوی خود خه ملاندن (نظام التکلیف الذاتی)

پالپشت به حوکمی مادهی (٣/یه کهم) له یاسای وهزارهتی دارایی و ئابووری ههریمی کوردستان- عیراق ژماره (٥) ی سالی ٢٠١٠، ههروهها حوکمهکانی ههردوو برهگی یه کهم و پینجهم له مادهی (٦١) له یاسای باجی دهرامهتی ژماره ١١٣ ی سالی ١٩٨٢ ی هه موارکراو، ههروهها پهیرهوی ژماره (١) ی سالی ٢٠١٧ به نووسراوی سهروکایهتی نهجمهنی وهزیران / سکرتریهتی نهجمهمن ژماره (١٣٩١) له ٢٠١٧/٣/٢٦ په یوهست به کردنهوی بهرپهوه بهرایهتی گهوره باجدهران، که له قۆناعی یه کهمدا له سهرو گهوره باجدهران پهیرهو ده کریت و له قۆناعی داها تووشدا له سهرو باجدهرهکانی دی جیبه جی ده کریت، به پیتی ئه و پری و شوینانهی له لایهن وهزارهتی دارایی و ئابووری ههریمه وه راده گه یه نریت و دیاری ده کریت.

مادهی (١) :-

پیناسهکان

- مه بهست له یاسا: یاسای باجی دهرامهتی ژماره (١١٣) ی سالی (١٩٨٢) هه موارکراوه.
- مه بهست له خه ملاندنی باج، به گویرهی ئه م رینماییه دیاریکردن و ریکخستنی به های باجی که وتوو له حیسابی باجدهر بۆ قازانجی ده سه لاتتی دارایی له ماوهی دیاریکراوی باجدان له جویری باج.
- مه بهست له خود خه ملاندن (التکلیف الذاتی) ئه وهیه که باجدهر خۆی ئه ژماری باجدهکی خۆی بکات که ده که ویتته ئه ستۆی، به گویرهی بنچینهی یاسایی و پیشکesh کردنی راپۆرت و به جینگه یاندنی له ماوهی یاساییدا.
- مه بهست له باجدهرانی خود خه ملاندن، که سی ئاسایی و که سی مه عنه ویه.
- مه بهست له راپۆرتی باج (التصریح الضریبی)، خسته پرووی راپۆرت و ئه و پاشکۆ ئیلزامی و ته و اوکار یانهیه به پیتی پیویست.

مادهی (٢) :-

تۆمارکردن له بهرپهوه بهرایهتی باج

به ره چاو کردنی حوکمه تاییه تهکانی یاسا، هه ر که سی که سه رچاوهیه کی داها تی هه بی ت ملکه چ ده بی بۆ باج و ده بی داواکاری تۆمارکردن پیشکesh بکات له بهرپهوه بهرایهتی باج ئه مهش به پیتی پری و شوینی دیاریکراو ده بی ت.

هه ر که سی کیش که تۆمار کراوه پیویسته زانیاری بداته بهرپهوه بهرایهتی باج له ماوهی دوو مانگدا له هه ر گۆرانکاریهک، وه کو:

أ- ناو، ناو نیشان، شوینی کار.

ب- ناوی بازرگانی یان جوڑی چالاکی سدرہ کی۔

ج- شیوہی یاسابی کہ لہ میانہیدا مومارہسہی چالاکییہ کانی دہکات۔

ئو باجدہرہی کہ لہ کار دہوہستیت پیویستہ دہسہلاتی دارایی لی ناگادار بکاتہوہ لہ ماوہی (۲) دوو مانگدا لہ ریکہوتی لہ کار وہستانی ئہمہش بہگویرہی ری و شوینی دیاریکراو۔

پیشکہشکردنی راپورتی لہکار وہستان باجدہر لہ بہرپرسیاریہتی باجدانی پیویست دوور ناخاتہوہ لہ ماوہی کارکردنیدا ، تہنانت نہگہر ئو باجہ ہاتہدی یان بہ رہسی جیبایہش بوو دوا ی لہ کار وہستانی۔

دہسہلاتی دارایی لہ کاتی تۆمار کردنی ہدر باجدہریک ژمارہیہکی تاییہت دہداتہ ہدر باجدہریک کہ پیپی دہگوتریت ژمارہی باج کہ بو ہموو جوڑہکانی باج بہکاردیت بہ پیپی ری و شوینی دیاری کراو۔

لہسہر ہموو باجدہران پیویستہ ئہوانہی کہ ژمارہی باج (رقم ضربی) یان پیڈراوہ، لہ ہموو بہلگہنامہکانیان ئو ژمارہی باجہ بہکار بیئن ۔

بو ہدر باجدہریک یہک ژمارہہ حسابی باجی ترخان دہکریت کہ پۆلینبہند و بہش بہش کراوہ بہگویرہی ہدر جوڑیک لہ جوڑہکانی باج و ہموو جوڑہیہکی جیاوازی باجی تیدا دہخریتہ روو۔

ماددہی (۳) :-

خود خہملاندن (التکلیف الذاتی)

أ- پیشکہش کردنی راپورتہکانی باج و ئو بہیاناتہی کہ باجی کہوتوو دیاری دہکات لہگہل بہری ئو سزا و بہرہ ئیزافیانہ(مبالغ اضافیہ) و ہروہا سووی دواکہوتن، ئہگہر ہہبوو، پیویستہ باجہکہی بدات بہبی ہیچ داوالینکردن و ہؤشداریک ، ہروہا بہبی ئوہی ہیچ ناگانامہ (اخطار) پیپی بدریت لہلایہن دہسہلاتی دارایی، لہ ہموو سالیکی باجداندا پیپش (۱) تہموزی ہموو سالیکی لہگہل رچاوکردنی ئوہی لہ ماددہی (۴) ی یاسای باجی دہرامہتی ژمارہ (۱۱۳) ی سالی ۱۹۸۲ ی ہموارکراودا ہاتوہ ، لہگہل بہہہند گرتنی ئہژمارکردنی ئوہی یہکہمین سالانی زیانکردن بو باجدہر وا دادہنریت لہ سالی داراییدا کہ دہست پیڈہکات لہگہل پیادہکردنی سیستمی خود خہملاندن ، بہلام سالانی رابردووی زیانکردنی پیپش سالانی پیادہکردنی سیستمی خود خہملاندن بہ ہہند ورنانگریت ہروہا باجدہر بہرپرہسہ لہ پیشکہش کردنی راپورت و دانی ئو باجہی دہکہویتہ ئہستوی۔

ب- پیویستہ راپورت لہلایہن باجدہر یان بہرپوہبہری ریپیڈراوی کۆمپانیاوہ واژو بکریت۔

ج- لہسہر باجدہر پیویستہ لہگہل بہیاناتی پیشکہشکراو ناوی چاودیری ژمییریاریش تۆمار بکات۔

د- پیویستہ راپورت بہو زانیاریہ داراییانہی خواروہ بہراورد بکریت:

ئہژماری کۆتایی دارایی (بیان المرکز المالي) خشتہی داہات (بیان الدخل) دہرخستہی جولہی دراو

(کشف التدفقات النقدية) لہگہل ئو روونکردنہوہ داراییانہی لہ ریسای ژمییریاری کارپیڈکراودا ہدیہ،

راپورتی نرخی حہوالہکردن (تقرير سعر التحويل) راپورتی ژمییریاری یاسابی (تقرير المحاسب القانوني)۔

نہدانی بہری باجی چہسپاو ہیچ کاریگہری نابیت لہسہر پیشکہش کردنی راپورت۔

ماددهی (۴) :-

پهیره وکردن و پاراستنی پهراو و به لگه نامه ژمیریاریه کان (مسك و حفظ الدفاتر و مستندات الحاسبية) پهیره وی دهفتهری بازرگانی و همورو قهید و حیسابات هکان ده کریت که ریگه خوش ده کهن به نه ژمارکردنی باجی که وتوو به پیتی سیستمی دهفتهری بازرگانی بۆ مه بهستی باجی ده رامه تی ژماره (۲) ی سالی ۱۹۸۵ . به لگه نامه و پهراوه ژمیریاریه کان تا ماوهی ۷ سال پاریزگارییان لی ده کریت له کوتایی نهو ساله وه که کاری تیدا نه مجامدراوه، نه مهش له ناوهندی کار یان شوینی نیشته جیبوونی باجدهر ده بیت، پیویسته به شیوه یه کی دروست بیاریزیین و دوور بن له ههر جوړه روشنندن و تیکچوون و په شبوونه وه یه ک، به دریزیایی نهو ماوه یهش بتوانریت بچویندرینه وه و پیداچوونه هیان بۆ بکریت.

ماددهی (۵) :-

راستکردنه وهی راپورت

ههر کاتیک باجدهر زانی نهو راپورتهی پیشکشی کردوه هه له و به سه هووچوونیککی وای تیدایه کاریگه ری ده بیت له سه ری بری باجی که وتوو، نهوا ده توانی راپورته کی راستکهره وه پیشکشی بکات تیدا هه له و به سه هووچوونه کان دیاری بکات، نهو کات نهو باجی که نهیداوه ده بی بیدات له گه له ههر جوړه پیژاردن و بری پاره ی زیده کی و سوی دواکه وتنی که ده که ویتته نه ستوی، راستکردنه وه که له ماوهی (۵) سالدا ده بیت له دوا ی کوتایی هاتنی سالی دارایی که راپورتهی بنچینه یی تیدا پیشکشی کراوه، به مهرچیک باجدهر ده ستیشان نه کرابیت بۆ مه بهستی دهرس.

له حالیکدا ته گهر باجدهر له ماوه ی یاساییدا راپورتهی هموارکراوی له جیگه ی راپورتهی بنچینه یی پیشکشی کرد، نهوا راپورته هموارکراوه که ده بیتته پاشکوی راپورته بنچینه یه که و نهو کات هیچ باجی زیاده و سزا و ئیزافه یه کی ناکه ویتته نه ستو.

ماددهی (۶) :-

دانی باج (تسدید الضریبه)

به گویره ی سیسته می خود خه مالندن باج ده خریتته نه ستوی باجدهر له هه موو سالیکی باجدهر له پیش (۱) ته مموزی ههر سالییک، ههروه که ده ستوانرئ پیش نهو واده یه باج بدرئ که بره که ی یه کسان بیت به بری باجی سالی پیشوو یان ههر بریک که ده سه لاتی دارایی وه کو نه مانات به شیوه ی یه ده گ وهریده گریت بۆ نه وه ی بتواندریت نووسراوی لاری نه بوونی پیبدریت تا واده ی پیشکشی کردنی راپورتهی هه مان سال، به لام سه بارت به کومپانیایان نه وانه ی که مؤله تی وه به ره یئانیان هدییه و به خشراون له باج به گویره ی یاسای ژماره (۴) ی سالی ۲۰۰۶ یان نهو باجدهرانه ی به گویره ی یاسا کار پیکراوه کان له باج به خشراون ده توانن نووسراوی لاری نه بوون وهر بگرن به بی دانانی هیچ بره پاره یه که وه کو نه مانات.

دهرسى راپورت

به مهبهستى جىگىر كوردن و چه سپاندنى راستى و دروستى باج ، دهسه لاتی دارایی مافی نه وهى ههيه به دهه رسكردنى راپورت و كاره كانيدا بچيته وه له سه ر بنچينه ی سامپلى نيو دۆسيه كان و ديارى كوردنى راپورته كان بۆ ده رسكردن به گوپره ی پيوه ره كانى هه لېباردن له نه نجامى شيكردنه وهى به پيى بنه ماي خود خه ملاندنى كه له و بپاره دا هاتوه له ماوه ی (۵) سالدا له كۆتايى نه و ساله وه را كه راپورتي تيدا پيشكش كراوه . دهسه لاتی دارایی هه موار كوردنى خوازراو ده رده كات بۆ باجى ته واوكارى (الضرائب التكميلية) و باجى سه ربار (الضرائب الأضافية) له گه ل پاشكۆكانى يان سزا يان برى سه ربار يان سووى دواكه وتن له حالته ی پيوست بوونى، له ريگاي راگه يانديكى نوپى باج كه باجده رى پى تاگادار ده كرتيه وه .

نه و هه موار كوردنه له سه ر بنچينه ی نه م سه رچاوه زانيارى يانه ی خواره وه ده بى :

- زانيارى به ده سه ته اتوو له راپورت و به يانانى باجده ر خۆى .
- زانيارى ديكه كه له لايه نى سيپه م ديته ده سه كه وتن .
- نه و زانيارى يانه ی له نه نجامى ده رسى مه يدانى و پرۆسه ی پشكين و ده فته ر و به لگه نامه ژميريارى به كان ده ست ده كه ون .

- هه ر زانيارى به له لايه ن ده سه لاتی دارایی بيته ده سه خستى .

• فه رمانبه رانى تايبه تى باج له چوارچيوه ی كارى ده رسدا بۆيان هه يه هه موو توخه كانى به يانانى باج بپشكنى هه روه ها زانيارى وه رگريت له سه ر ده فته ر و به لگه نامه حيسابيه كانى تايبه ت به باجده ر ، يان هه ر كه سيك ديكه ی په يوه نديدار .

هه روه ها بۆيان هه يه بچنه ناو شوينى كارى باجده ر و جىگاي هه لگرتن و پاراستنى ده فته ر و به لگه نامه حيسابيه كان ببينن به پيى مادده ی (۲۸) له ياسا، دياره نه وه ش به هه ماهه نگی له گه ل باجده ر ده بيت . له سه ر ده سه لاتی دارایی پيوسته باجده ر تاگادار بكرتیه وه له ريكه وتى ده ست كوردن به ده رس به شوينى كارى باجده ر له ماوه ی چند رۆژنىك كه كه متر نه بى له پازده رۆژ له ريكه وتى پيراگه يانندن ، نه و پيراگه ياننده ديارى كوردنى نه و ده فته ر و به لگه نامه ده گرتيه وه كه تايبه تن به باج له ماوه ی باجدا ندا بابه تى ده رس كه ده بى باجده ر زه قى بكاته وه .

دهسه لاتی دارایی له چوارچيوه ی ياسا و ريتماييه كاندا، بۆى هه يه به فه رمانى نووسراو داوا له چاوديرى باجه كان بكات به نۆرين و ليكولئنه وه له ده فته ر و به لگه نامه ژميريارى به كان، هه روه ها ده سه لاتی دارایی بۆى هه يه به شيوه ی كتوپر و بى تاگادار كوردنه وه ی باجده ر شوينى باجده ر بپشكنى، له حاله تى كدا نه گه ر ده سه لاتی دارایی گومانى جددى هه بوو له وه ی پرۆسه ی ده رس سه ركه وتوو نابى، به لآم مه رجه نه و گومانه جدديه پشت نه ستورر بى به زانيارى به لگه دار كه به ده سه لاتی دارایی گه يشتوه يان په يوه ندى هه بى به رابردوى باجده ره كه له گه ل ده سه لاتی داراييدا .

دهسهلاتى دارايى بۇ بەجىگەياندىنى پرۆسەى دەرس دەتوانى بە گويزەى ياسا و رينماييه كار پيكراره كان به شيوهى نووسراو داوا له هەر كهسيك بكات كه زانيارى ههيه له سەر راست و دروستى باجى كهوتوو له سەر هەر باجدەرئيك. ئەو زانيارى پيدانه به گويزەى ماددهى (۲۸) له ياسا ديارى دهكرى و له ميانەى ئەو ماوهيه دهبيت كه كارگيزى باج ديارى دهكات.

فەرمانبەرى راسپيتردا و به پرۆسەى دەرس بۆى ههيه كۆپى وینەى دهفتەر و بەلگهنامه ژمپياريبه كان بكات كه هيزى سهپاندى (قوة ثبوتى) هه مان وینەى ئەصليان ههيه.

ههروهها چاوديزى باج دهتوانيت داواى نامادهبوونى كهسى پهيوهنديدار يان نويندەر كهى بكات له شويى دەرس بۇ وهلامدانهوى ئەو پرسيارانهى كه رووبەروى دهكرينهوه له پيناو چاك بهرئيهچوونى ئەركه كان و ئەو كارانهى پيوستە بۇ هاوكارىكردى دهسهلاتى دارايى.

له حالهتيكدا ئەگەر تۆمار و بەلگهنامه ژمپياريبه كان به ريگهى ئەليكترونى هه لگيرابوون و پاريزرابوون فەرمانبەرى تاييهتمەندى باج بۆى ههيه ئەو داتا ژمپياريبانه بيىنى كه له كۆمپيوتر زانياريبه كانى پى خەزن كراوه، ههروهها بۆى ههيه داواى چاپكردى ئەو زانياريبانه بكات بۇ سەر كاغەز به شيوهيهك بتوانى بخويندريتتهوه.

له سەر دهسهلاتى دارايى پيوسته ئەنجامه بهرايبه كانى دەرس به باجدەر رابگهيهنى، ماوهى (۳۰) سى رۆژيشى پى بدات بۇ ئەوهى تيبينيه كانى خۆى به شيوهى نووسراو بدات. ئەمه بهر له دهچوونى خهملاندنى باج به شيوهيهكى رهسى به مهرجيك ئەو ماوه ديارىكراره له دهروهوى ئەو ماوه زه مهنييه نهبى كه بۇ ماوهى دەرس دانراوه و برىتييه له (۵) پينج سال.

ئەگەر هاتوو باجدەر بەلگهنامهى نوپى ديكهى پيشاندا دهسهلاتى دارايى داواى ليكولينهوه و وردبوئوه له بەلگهنامه باوهريپيكراره كان، دهتوانى ئەنجامه كانى بهرايبى دەرس هه موار بكاتهوه و ئەنجامى نوپى دەر بكات.

دهسهلاتى دارايى خهملاندنى كۆتايى دهردهكات له ماوهيهك كه زياتر نهبى له مانگيك له ريكهوتى پيشكەش كردنى تيبينيه كانى باجدەر يان پيشكەش كردنى نووسراويك له سەر ئەوهى كه هيج تيبينيه كى نيه يان تيبهريبوونى ماوهى مانگه كه به مهرجيك ئەو ماوه ديارىكراره له دهروهوى ئەو ماوه زه مهنييه نهبى كه بۇ ماوهى دەرس دانراوه و برىتييه له پينج سال.

باجدەر به ئەنجامى كۆتايى دەرس ناگادار دهكرتتهوه له ريگهى ناگادار كردنهوهيهكى نووسراوى باج، ئەگەر باجهكهى بۇ هه موار كرا ئەوا دهسهلاتى دارايى پرى هه موار كردنهكه و هۆيه كانى پيراده گهيه نيىت.

ئەگەر باجدەر راپۆرتى پيشكەش نه كرد و پابه ند نه بو به پيشكەش كردنى دهفتەر و بەلگهنامه ژمپيارى و ياساييه كان و زانيارى پيوستى نه دا به دهسهلاتى دارايى ئەوا دهسهلاتى دارايى خهملاندنى باجى بۇ دهكات، پالپشت بهو زانياريانهى دهستى دهكهويت باجهكهى ديارى دهكات، ئەمهش باجدەر له بهر پرسياريه تى پيشكەشكردى راپۆرت دوور ناخاتهوه.

تانه

بهی ماددهی (۳۳) ی ئەم یاسایه باجدهر بۆی ههیه تانه له خهملاندن و بریاری باج بگری که په یوهسته بهخۆیهوه ، ئەگەر بینی ههله یان زیاده یان ناههقی بهرامبهری کراوه، ئەگەر له ماوهی (۲۱) رۆژدا له رێکهوتی پێراگه یاندنی خهملاندنی کۆتایی تانه به شیوهی نوسراو پێشکەشی دهسهلاتی دارایی نهکات ئەوا دواي تێپهڕ بوونی ئەم ماوهیه هیچ تانهیهکی لی وەرناگیریت .

تانه دهبی له لایه ن باجدهر خۆی یان ئەوهی نوینه رایهتی دهکات بهیپی یاسا پێشکەش بکریت، ههروهها دهبی هۆی تانه دانەکه و دهقی داوای تانه که هاوپیچ له گهله به لگه نامه ی پێویست دابنریت به پێچهوانه وه تانه که ی رته ده کریته وه . له سەر دهسهلاتی دارایی تایبه تمه ند پێویسته هه موو ئەو خالانه ی له تانه دا هاتون لی وردبیته وه و دیراسه ی بکات له ماوه ی (۶) شهش مانگ له رێکهوتی وەرگرتنی تانه که بریاری له سەر بدات.

هۆبه ی تانه له به رپه وه رایه تی باج بۆی ههیه داوایه ک ئاراسته ی به رپه وه بهر بکات بۆ درپه ژکردنه وه ی ئەم ماوه ی سه ره وه بۆ (۳) سی مانگی دیکه ، ئەو درپه ژکردنه وه ی ته نیا یه ک جار ده بیته .

دهسهلاتی دارایی بۆی ههیه به بریارێک پشتراستی یان په تی هه مووی یان به شیکی تانه که بکاته وه . له کاتی ده رسکردنی تانه دا، دهسهلاتی دارایی ده توانی چاو به خه ملاندن بگێریته وه له حاله تی ده رکه وتنی زانیاری و توخمی نویی شار دراوه ی په یوه ست به بابه تی تانه گرتن .

له حاله تی تێپه رینی ماوه ی بنچینه یی و زیادکراو له پێشکەشکردنی تانه ، ئەگەر دهسهلاتی دارایی هیچ بریارێکی له باره ی تانه که وه نه دات ئەوا تانه دانەکه به قه بو لکراو ئەژمار ده کری .

دهبی وه لایمی ئەنجامی ده رسکردنی تانه به شیوه ی نوسراو بیته و هۆبه کانیشی دیاری کرابیته .

له حاله تی قه بو ل کردنی به شیکی یان هه مووی تانه که له لایه ن دهسهلاتی دارایی تایبه تمه نده وه ، مافی باجدهر ئەم پره پارانه ی خواره وه و هه ر بگرتنه وه :

أ- بری زیاده ی باجی دراوی خۆی و هه ر بگرتنه وه .

ب- ئەو پره سووه ی بانکیه ی شایسته ده بیته بۆ ئەو پره پارهی ده بیته که بۆی ده گیرد ریته وه .

تیهه لچوونه وه

پالپشت به ماددهی (۳۵) له یاسا ، باجدهر بۆی ههیه داوای تیهه لچوونه وه له ئەنجامی ده رسی تانه بکات که له لایه ن دهسهلاتی دارایی ده رچووه ، له ماوه ی (۲۱) رۆژدا له رێکهوتی راگه یاندنی بریاری دهسهلاتی دارایی دواي ئەم ماوهیه مافی داواکردنی تیهه لچوونه وه ی نامینیت .

له حاله تی قه بو ل کردنی به شیکی یان هه موو تانه که ی له لایه ن لیژنه ی تیهه لچوونه وه ، مافی باجدهر ئەم پره پارانه ی خواره وه و هه ر بگرتنه وه :

أ- بری زیاده ی باجی دراوی خۆی و هه ر بگرتنه وه .

ب- ئەو پره سووه بانکیه ی شایسته ده بیته بۆ ئەو پره پارهی ده بیته که بۆی ده گیرد ریته وه .

ماددهی (۱۰) :-

ئەم پێنماییهی تایبەت بە راپۆرتی باج (التصريح الضريبي) کاری پێدەکریت لە ساڵی (۲۰۱۶) داراییهوه.

ماددهی (۱۱) :-

ئەم پێنماییه جێبەجێ دەکریت لە رۆژی دەرچونیهوه رێکەوتی ۲۰۱۷/۳/۳۰ وه له رۆژنامهی فەرمی (وهقائعی کوردستان) بلاودهکریتهوه.

نهورۆز مهولوود محهمهد نه مین
وهزیری دارایی و ئابووری بهوهکانه ت